

Sesja: Bezpieczeństwo wód podziemnych.

Monitoring, zagrożenia, ochrona.

14.03.2025 r. Warszawa

Wyznaczenie obszarów perspektywicznych dla lokalizacji

niezależnych ujęć wód podziemnych tzw. studni ratunkowych, jako źródła zaopatrzenia ludności w wodę pitną w sytuacjach nadzwyczajnych, na przykładzie aglomeracji górnośląskiej

dr Lidia Razowska-Jaworek

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

Filozofia „SPHERE”

(wspólnej inicjatywy licznej grupy międzynarodowych instytucji i organizacji humanitarnych)

**Osoby dotknięte katastrofą lub konfliktem mają prawo do życia z godnością,
a tym samym z prawem do pomocy!**

***Należy podjąć wszelkie możliwe kroki, aby złagodzić ludzkie cierpienia
wynikające z katastrofy lub konfliktu!***

Przy temperaturze ok. 21⁰C można przetrwać bez wody od 4 do 7 dni
Stan odwodnienia jest szczególnie niebezpieczny dla niemowląt, małych dzieci i ludzi starszych

Ustawa o ochronie ludności i obronie cywilnej z dnia 5.12.2024 r.:

Art. 8. Określa zaopatrzenie w wodę jako infrastrukturę niezbędną do realizacji zadań ochrony ludności i obrony cywilnej

Art. 10. Do zadań wójta (burmistrza, prezydenta) należy m.in.

- tworzenie i utrzymywanie, na obszarze gminy infrastruktury niezbędnej do realizacji zadań ochrony ludności i obrony cywilnej oraz zaopatrzenia w wodę

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

Wytyczne dotyczące „survival water supply” czyli zaopatrzenia w wodę

w celu przeżycia, ustalone w ramach SDPEDE (WLIO 2011)

2,5 l/d - fizjologiczna ilość wody - niezbędna do prawidłowego funkcjonowania organizmu
 7,5 l/d - minimalna ilość wody - sytuacja kryzysowa – kilka dni
 15 l/d - niezbędna ilość wody - sytuacja kryzysowa – kilka tygodni

Standard	Zapotrzebowanie w celu przeżycia (w sytuacji kryzysowej)	Długoterminowe zapotrzebowanie w celu przeżycia (w sytuacji kryzysowej)	Optymalne zapotrzebowanie (w sytuacji kryzysowej)
Ilość wody	5-7 l na osobę na dobę	15 l na osobę na dobę	20-50 l na osobę na dobę
Ilość punktów poboru wody	1 punkt dla 500-750 osób	1 punkt dla 250 – 500 osób	1 punkt dla 200-300 osób
Odległość od punktu poboru wody	1 km	500-700 m	100-400 m
Maksymalny czas oczekiwania w punkcie poboru wody	2 godziny	20 minut	Brak wytycznych
Przewodność elektrolityczna właściwa wody	< 3000 $\mu\text{S/cm}$	< 2000 $\mu\text{S/cm}$	< 1400 $\mu\text{S/cm}$

Państwowy Instytut Geologiczny
 Państwowy Instytut Badawczy
 państwowa służba geologiczna

UN WATER
 22 MARCA
 ŚWIĄTOWY
 DZIEŃ WODY

Dyrektywa UE w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia (16.12.2020 r)

Prezentuje kompleksowe podejście do analizy i zarządzania ryzykiem pożądanym dla zapewnienia bezpieczeństwa dostaw wody w sytuacji kryzysowej

Do dzisiaj Polska nie implementowała tej dyrektywy do prawa krajowego

Projekt ustawy o zmianie ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków

oraz niektórych innych ustaw

Dyrektywa CER Critical Entities Resilience - odporność podmiotów krytycznych (16.01.2023 r)

Znacząco rozszerza zakres ochrony infrastruktury krytycznej w UE, z dwóch do jedenastu sektorów, obejmując m.in. wodę pitną czy ochronę zdrowia

Główny cel dyrektywy - zwiększenie odporności podmiotów obsługujących infrastrukturę krytyczną na różnorodne zagrożenia, takie jak klęski żywiołowe, ataki terrorystyczne, zagrożenia wewnętrzne czy sabotaż

Nakłada na państwa członkowskie UE szereg nowych obowiązków:

- ✓ Przeprowadzenie kompleksowej analizy ryzyka
- ✓ Podmioty uznane za krytyczne będą zobowiązane m.in. do:
  - Wdrożenia odpowiednich środków technicznych, bezpieczeństwa i organizacyjnych
  - Ochrony infrastruktury niezbędnej do utrzymania usług kluczowych

Raport NIK

Zapewnienie bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę wybranych jednostek samorządu terytorialnego na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych

(15.11.2023 r.)

- NIK objęła kontrolą 10 gmin miejskich i miejsko-wiejskich z obszaru pięciu województw:
  - dolnośląskiego, mazowieckiego, podlaskiego, podkarpackiego i zachodniopomorskiego
- W skontrolowanych gminach:
  - nie zapewniono bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych
  - nie planowano kompleksowych działań na wypadek zdarzeń mogących w istotny sposób ograniczyć stopień zaopatrzenia mieszkańców w wodę
  - nie dysponowano aktualnymi i rzetelnymi wyliczeniami zapotrzebowania ludności na wodę w sytuacjach kryzysowych
- Jednym z powodów tego stanu - brak regulacji ustawowych określających zasady zabezpieczenia dostaw wody w sytuacjach kryzysowych
- Kontrolowane jednostki w większości nie posiadały również aktualnych i kompletnych danych o zasobach możliwych do wykorzystania przy realizacji dostaw wody w sytuacjach kryzysowych
- W żadnej ze skontrolowanych gmin nie utrzymywano w odpowiedniej sprawności i odpowiednio zabezpieczonych rezerwowych ujęć wody

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

W sytuacjach kryzysowych, kiedy wystąpi całkowity brak możliwości użytkowania wód

powierzchniowych i podziemnych (w tym z sieci wodociągowych), w wyniku np.:

- skażenia radiologicznego z wybuchu elektrowni atomowej
- skażenia substancjami toksycznymi
- zniszczeń wskutek działań terrorystycznych czy wojennych

jedynym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę mogą być niezależne ujęcia

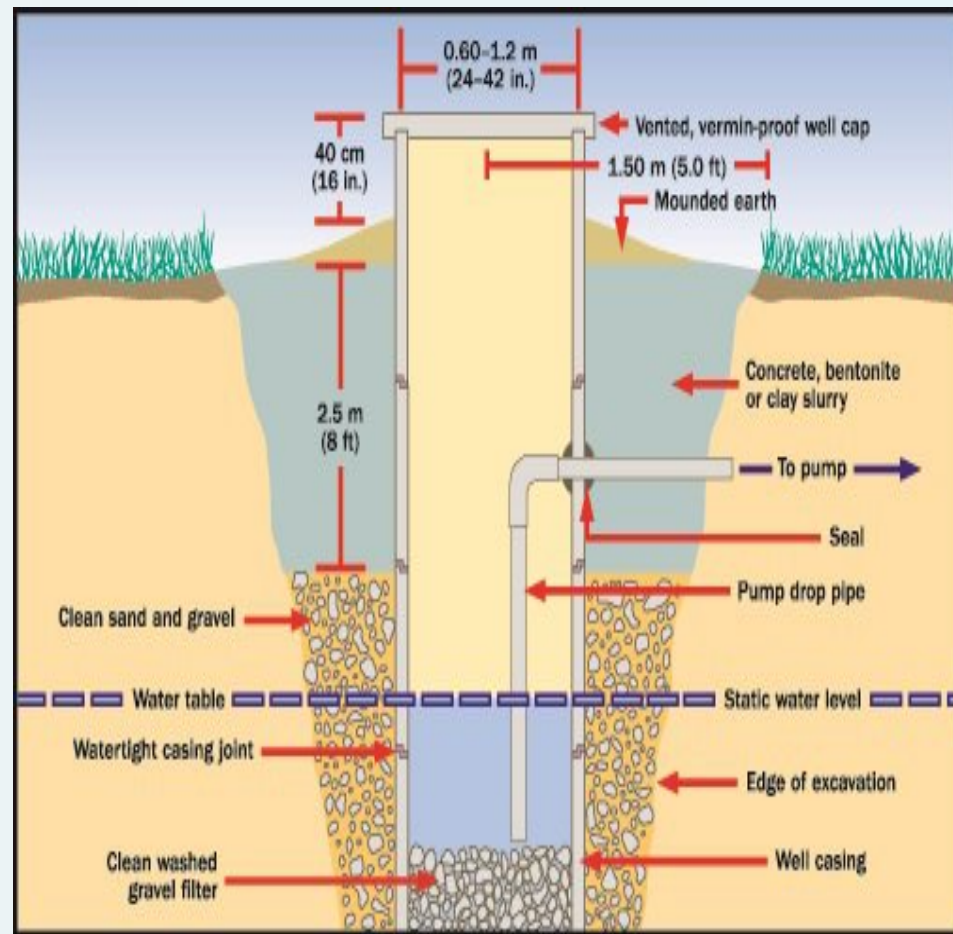
wód podziemnych, tzw. „studnie ratunkowe”

„Studnie ratunkowe - rezerwowe, które muszą spełniać wymagania:

1. **Niezależne od sieci wodociągowej i energetycznej**
2. **Duża wydajność** – np. aglomeracja górnośląska potrzebuje minimum ok. 15 000 m³ wody pitnej na dobę w celu zaopatrzenia w sytuacji kryzysowej, a optymalnie 30 000 m³ na dobę, w przypadku dłuższego braku dostępu do wody pitnej
3. **Strefa ochrony bezpośredniej „studni ratunkowej”** - powinna być nie tylko ogrodzona, ale całodobowo chroniona
4. **Stały monitoring wydajności i jakości wody**
5. **Odpowiednia lokalizacja** – w zbiorniku wód podziemnych, wystarczająco wydajnym i szczelnym (np. GZWP)

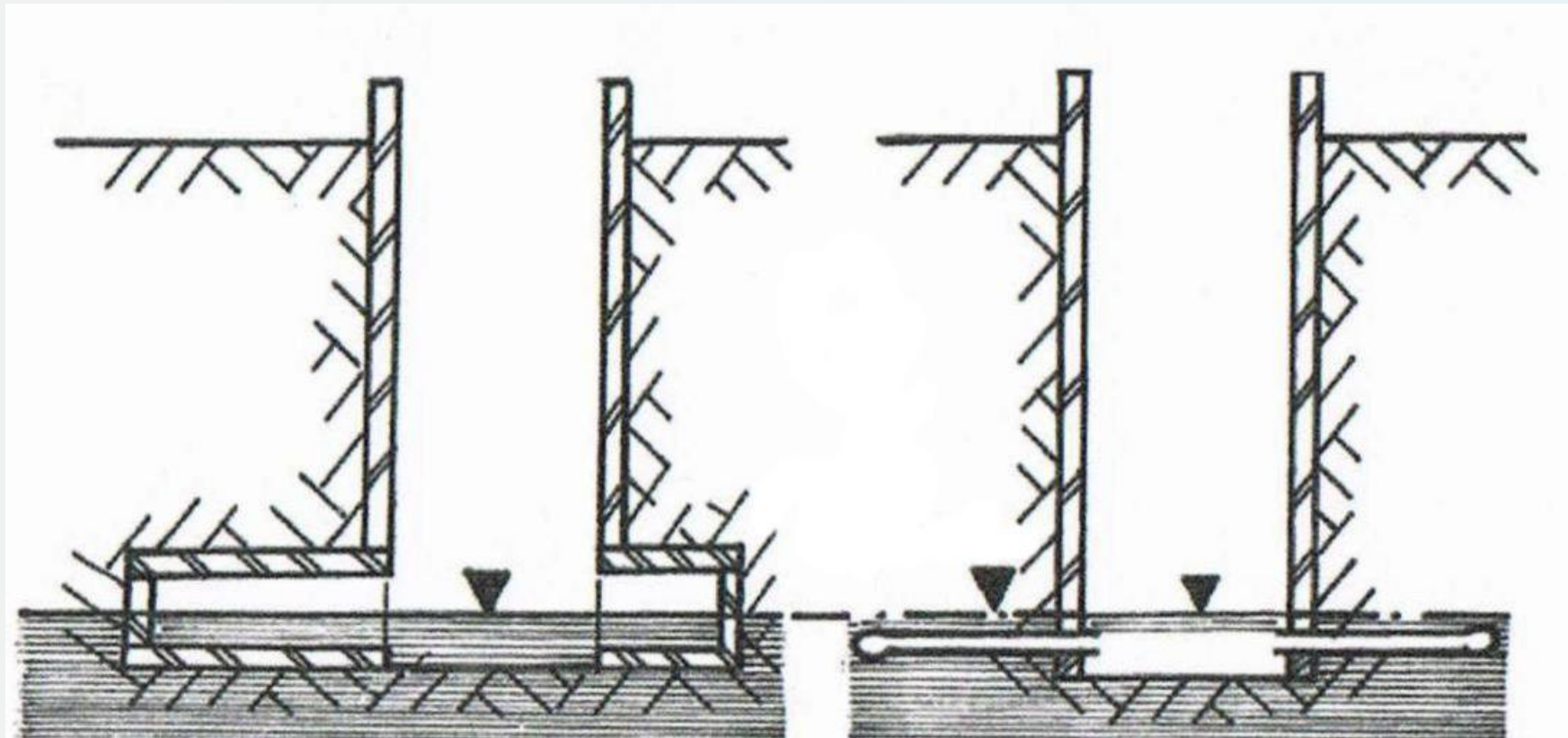
W celu uzyskania dużej wydajności „studni ratunkowej” – konieczna duża średnica, aby w razie potrzeby można było zainstalować kilka pomp

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

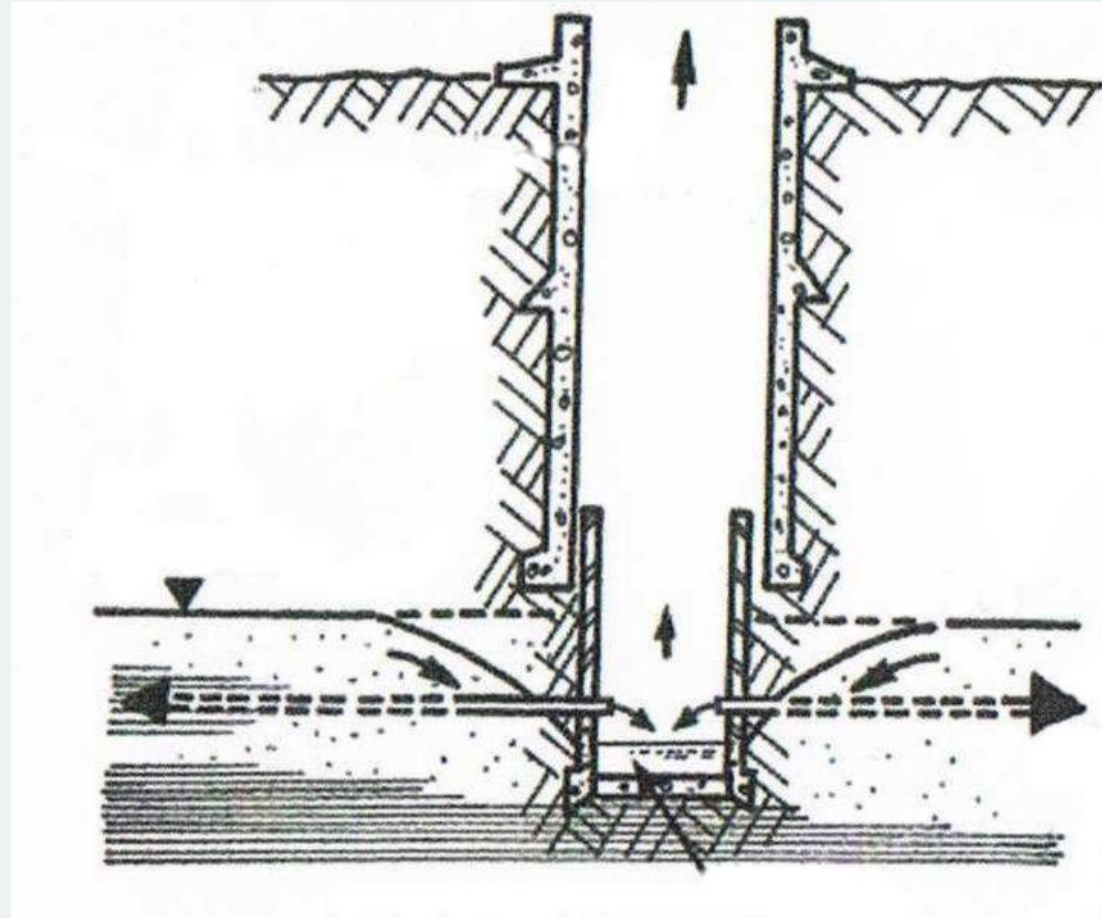
Zwiększenie wydajności „studni ratunkowej” w skałach zwięzłych, spękanych:
- poziome tunele w dnie studni, - poziome dreny filtracyjne (rury perforowane)

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

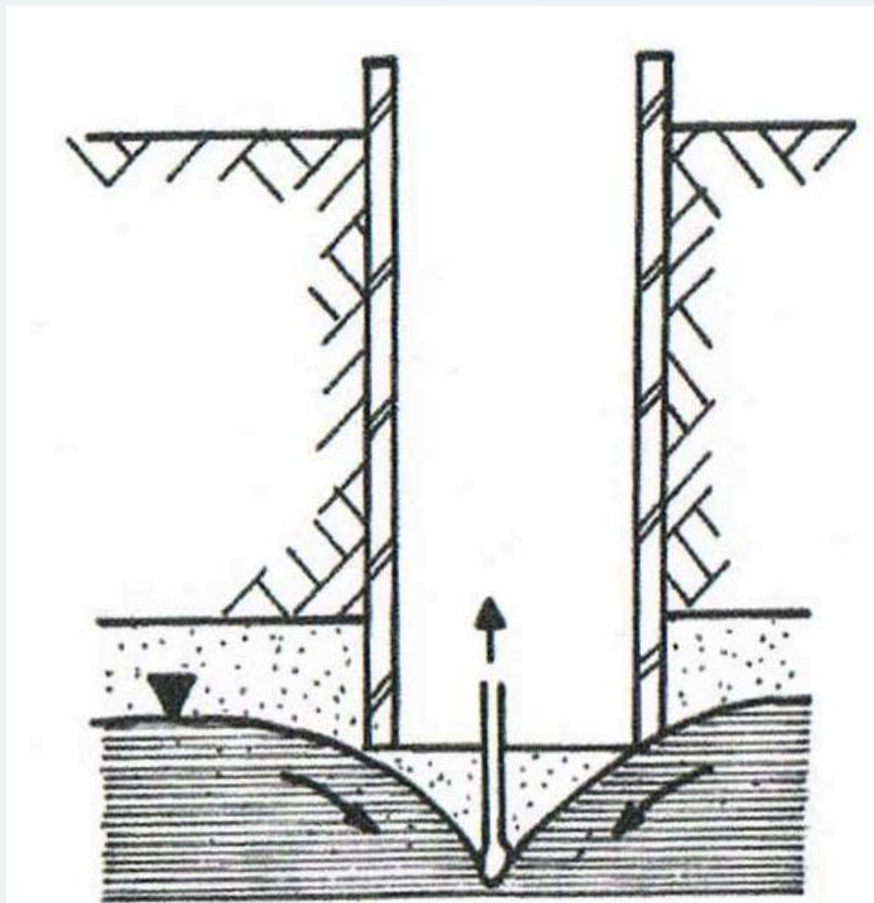
Zwiększenie wydajności „studni ratunkowej” w skałach okruchowych, luźnych:
- poziome dreny filtracyjne (rury perforowane) w warstwie wodonośnej

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

Zwiększenie wydajności „studni ratunkowej” w skałach okruchowych, luźnych:
- rura perforowana wiercona w dnie studni

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

Strefa ochrony bezpośredniej „studni ratunkowej”

„Studnia ratunkowa” powinna być szczelnie ogrodzona, a najlepiej zlokalizowana w zamkniętym, odpornym na zniszczenie budynku

Strefa ochrony bezpośredniej powinna być całodobowo chroniona w celu:

- uniknięcia skażenia wody
- ochrony przed zwierzętami
- ochrony przed złodziejami, szabrownikami i wandalami

W okresie sytuacji kryzysowej powinny ją chronić całodobowo specjalne służby – wojsko (np. WOT) lub policja

Wydajność musi być monitorowana poprzez pompowanie - co najmniej raz do roku

Jakość wody musi być monitorowana poprzez pobór próbek wody w celu wykonania pełnych analiz fizyko-chemicznych i bakteriologicznych - minimum raz do roku

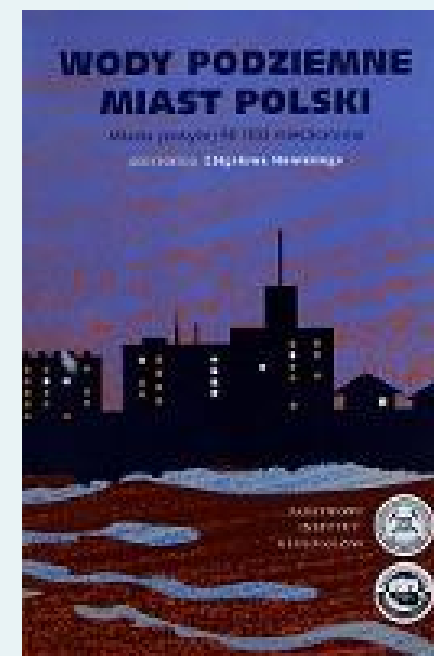
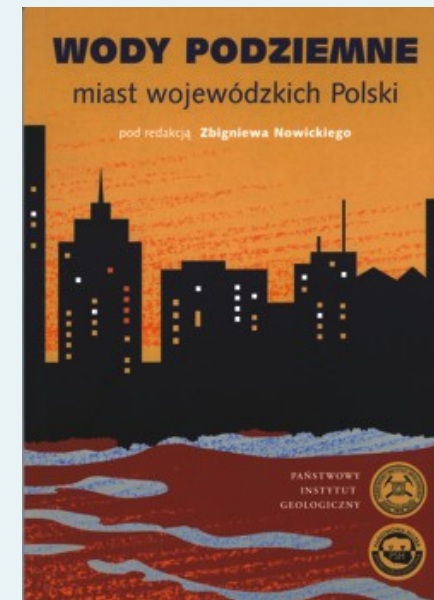
Oddział Górnośląski PIG-PIB uczestniczył w zadaniu PSH (sfinansowanym ze środków NFOŚiGW):

„Wytypowanie źródeł awaryjnego zaopatrzenia ludności w wody podziemne w warunkach zdarzeń ekstremalnych”

- 47 miast w Polsce, w tym 18 miast w województwie śląskim

Ze względu na specyfikę aglomeracji górnośląskiej, podjęto następnie próbę ujednoczenia wytypowanych obszarów:

- analizie poddano obszary 15 miast: Będzin, Bytom, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy i Zabrze

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

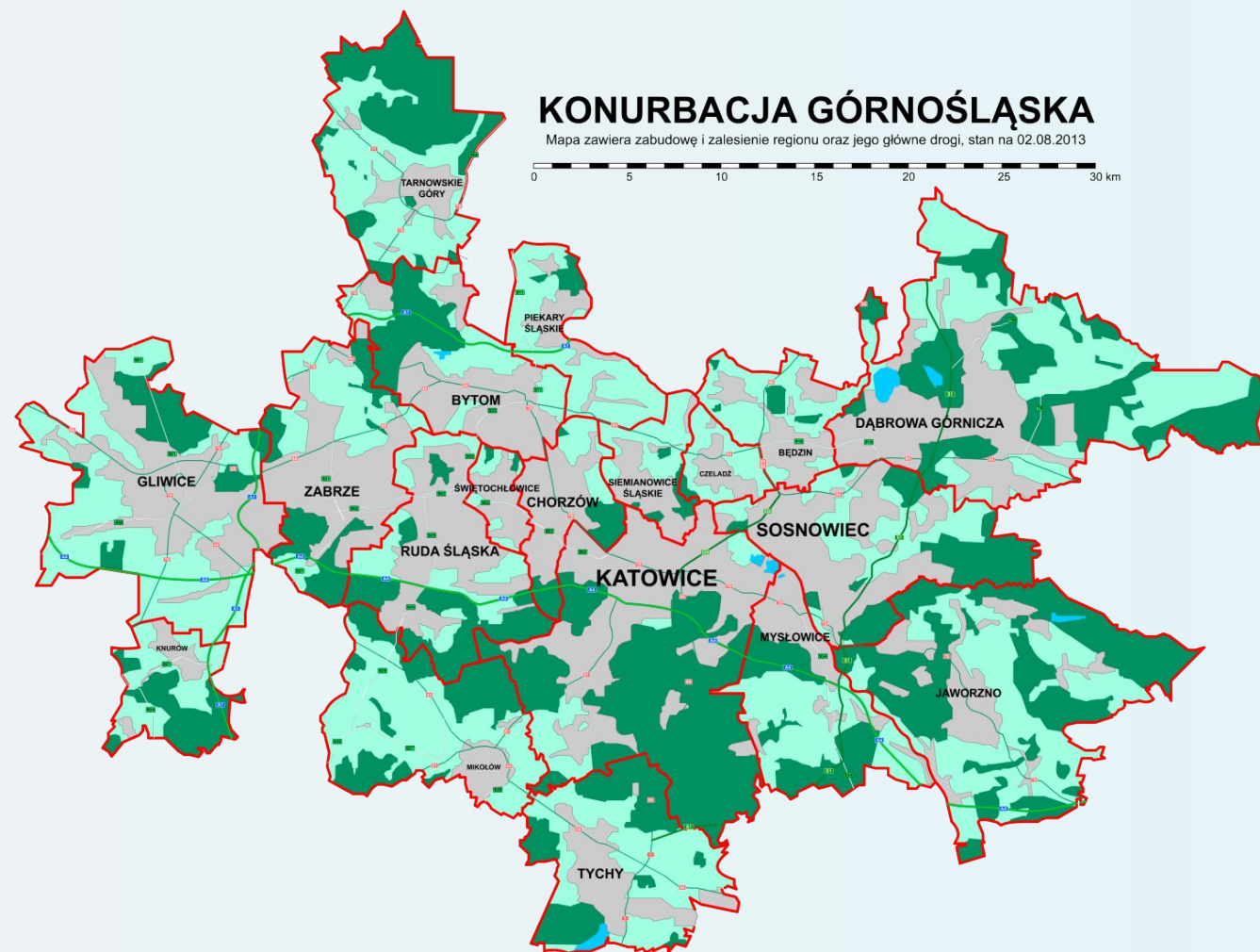

Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia (GZM):

- zajmuje powierzchnię 2 553 km²
- zamieszkuje ją około 2,3 mln

ludzi

Czy w sytuacji kryzysowej
mieszkańcy
będą mieli dostęp do wody pitnej?

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

Wyznaczenie obszarów perspektywicznych dla lokalizacji „studni ratunkowych” na terenie GZM

Obszary wytypowano metodą analizy przestrzennej przy użyciu GIS „Geomedia”

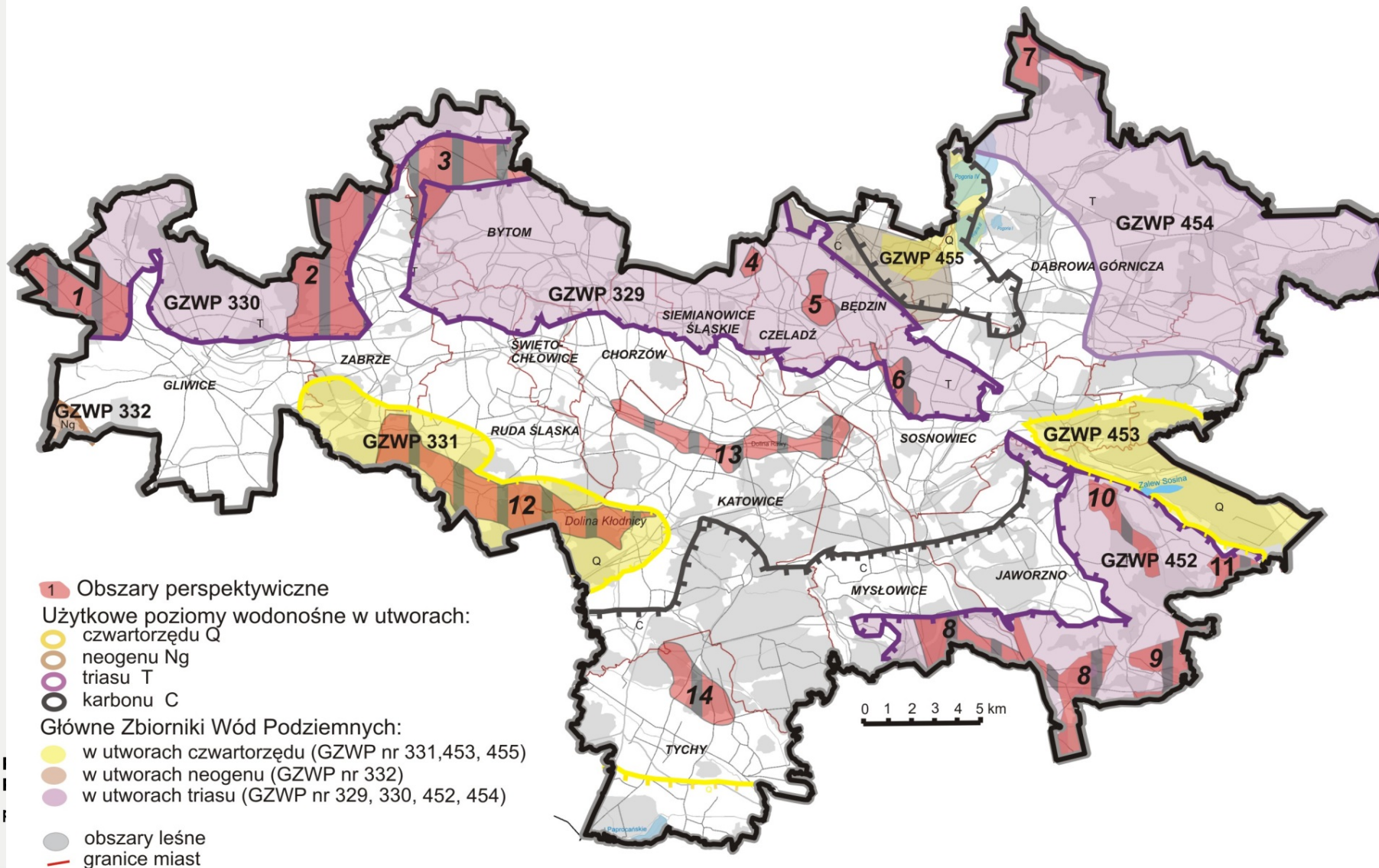
- ✓ Analizie poddano liczne warstwy informacyjne, m.in.:
  - topografia, wody powierzchniowe, użytkowanie terenu, ogniska zanieczyszczeń wód podziemnych, geologia, hydrogeologia (zbiorniki, zasoby, jakość, pobór wód podziemnych), podatność poziomów wodonośnych na zanieczyszczenie i obszary górnicze.
- ✓ Wykonano serię operacji topologicznych takich jak: nakładanie warstw, buforowanie, ekstrakcja i eliminowanie
- ✓ W wyniku analizy wytypowano najkorzystniejsze obszary do lokalizacji „studni ratunkowych”

- *Warunki hydrogeologiczne określono w oparciu o dane archiwalne, w tym przede wszystkim Mapę hydrogeologiczną Polski w skali 1:50 000, opracowania oraz dokumentacje geologiczne i hydrogeologiczne*
- *Informacje uzupełniono danymi dotyczącymi użytkowania wód podziemnych pozyskanymi m.in. w: przedsiębiorstwach wodociągowych, gminach, starostwach i zakładach górniczych*

Wyznaczono 14 obszarów na terenie GZM w obrębie których można zlokalizować „studnie ratunkowe”

Powinny one zapewnić zaopatrzenie ludności w ilość wody niezbędna w przypadku wystąpienia sytuacji

Obszary perspektywiczne dla lokalizacji „studni ratunkowych” na terenie

Nr obszaru perspektywicznego	Główny Zbiornik Wód Podziemnych [nr]	Wiek	Litologia poziomów wodonośnych	Mięszość utworów zawodnionych	Wydajności potencjalne studni
1,2	330	T *	wapień muszlowy i ret, spękane i skrasowiałe dolomity i wapienie	20 - 40 m	10-50 m ³ /h
3,4,5,6	329	T	wapień muszlowy i ret, spękane i skrasowiałe dolomity i wapienie	20 - 40 m	10-50 m ³ /h
7	454	T	wapień muszlowy i ret, spękane i skrasowiałe dolomity i wapienie	20 - 40 m	10-30 m ³ /h
8,9,10,11	452	T	wapień muszlowy i ret oraz pstry piaskowiec, spękane i skrasowiałe dolomity i wapienie	20 - 40 m	50-120 m ³ /h
12	331	Q **	piaszczysto-żwirowe osady holocenu i plejstocenu, rzeczne i wodnolodowcowe	10 - 70 m	30-50 m ³ /h
13	Dolina Rawy	Q	piaszczysto-żwirowe oraz piaszczysto-pylaste osady międzymorenowe, wodnolodowcowe i rzeczne	około 50 m	10-30 m ³ /h
14	Dolina Mlecznej	Q	piaski drobnoziarniste i żwiry z otoczkami rzeczne i wodnolodowcowe	około 30 m	około 60 m ³ /h

Wnioski

- „Studnie ratunkowe” mogą być jedynym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę w sytuacjach kryzysowych, kiedy wystąpi całkowity brak możliwości użytkowania wód powierzchniowych i podziemnych, np.:
  - w wyniku skażenia radiologicznego, skażenia substancjami toksycznymi wód, czy zniszczeń wskutek działań wojennych
- Optymalnym rozwiązaniem dla GZM jest współpraca miast w celu wyznaczenia kilku wspólnych obszarów perspektywicznych, w których można zlokalizować „studnie ratunkowe”:
  - obszary powinny być wytypowane przede wszystkim w obrębie zasobnych w wodę pięter wodonośnych czwartorzędu i triasu
  - lokalizacja studni w miejscach z których będzie zapewniony dogodny przesył wody do poszczególnych miast
  - należy zaprojektować odpowiednią ilość „studni ratunkowych”- aby zapewnić dostęp do wody pitnej wszystkim mieszkańcom GZM

Wnioski

- Dla ludności poszkodowanej skutkami zagrożeń - dostawy wody o odpowiedniej jakości są jednym z elementów infrastruktury krytycznej państwa, który podlega szczególnej ochronie
- Niezbędne jest wykonanie kompleksowej oceny stanu bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę jednostek samorządu terytorialnego w Polsce na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych
- Koniecznie należy opracować mapę wytypowanych obszarów perspektywicznych do lokalizacji „studni ratunkowych”:
  - zadanie to wpisuje się w obszar działalności PSG i jesteśmy gotowi do realizacji tego zadania

Osoby dotknięte katastrofą lub konfliktem mają prawo do życia z
godnością,
a tym samym z prawem do pomocy!

*Należy podjąć wszelkie możliwe kroki, aby złagodzić ludzkie cierpienia
wynikające z katastrofy lub konfliktu!*

Przy temperaturze ok. 21⁰C można przetrwać bez wody od 4 do 7
dni!

Dziękuję za uwagę

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy
państwowa służba geologiczna

